

בגרות באר בהיסטוריה-איה רבינוביץ

פרק א

שאלה 1

על פי הקטע, העולים הדתיים בעלייה השלישית הקימו את תנועת הפועל המזרחי כדי להקים תנועה שתענה על הצרכים שלהם. בתקופה זו, הפועל והחלוץ הדתי לא מצא את מקומו. מצד אחד, הם האמינו בלעבוד את ארץ ישראל ורצו לגור בקיבוצים ולעסוק בחקלאות, אבל רוב הקיבוצים היו חילוניים ולא תמכו בצד הדתי שהיה חשוב לו. לא שמרו על מטבח כשר, עודדו עבודה בשבת ועוד. ומצד שני, לתנועות הדתיות ששמרו על ערכי התורה לא היה חשיבות לערך החלוציות והסוציאליזם. לכן, העולים הדתיים בעלייה השלישית הקימו תנועה שתענה על שני התחומים שבוערים בהם ותצליח לשלב תורה ועבודה.

אחת מצורות ההתיישבות של תנועת הפועל המזרחי הייתה קיבוץ דתי. זה התאים בדיוק לתפיסת עולמם כי כפי שציינתי בחלק הראשון של השאלה, העולים הדתיים ניסו למצוא את האיזון בין קיבוץ חילוני ועבודת חקלאות לבין לימודי תורה, וכשלא היה להם מענה לכך הם הקימו קיבוץ דתי.

צורת ההתיישבות שהקימו איכרי העלייה הראשונה הייתה הקמת מושבות. במושבות הקימו מוסדות הנהגה מקומיים, פיתחו מוסדות חינוך לאומיים, הנהיגו את השפה העברית, קידמו את מעמד הנשים בתחום החינוך כתלמידות ומורות ועוד. חלק מבני היישוב הישן החליטו לעסוק בחקלאות מתוך רצון לקרב את הגאולה, לקיים מצוות התלויות בארץ ולהשתחרר מהתלות בכספי החלוקה-כסף שנאסף בחוץ לארץ מיהודים שרצו לתמוך בלימוד תורה בארץ ישראל ואז חילקו אותו בין אנשי היישוב הישן שגר בארץ ישראל. (קורס מיישוב למדינה. המונח "היישוב הישן")

קושי אחד שחוו איכרי העלייה הראשונה בארץ הוא שלמרות הרצון הטוב, לעולים לא היה הרבה ניסיון חקלאי לכן המאמצים שלהם לא הניבו הרבה פירות.

שאלה 3

השינוי שחל באווירה הציבורית בישראל בין התקופה לפני מלחמת ששת הימים לבין התקופה לאחר מלחמת ששת הימים, הוא שלפני המלחמה ישראל נחרדה ונכנסה לבהלה. חפרו קברים, ערכו בתי חולים. הייתה אווירה של פחד ושל רוע. ישראל עוד לא הייתה מספיק גדולה בשביל להיות ערוכה להתקפה כזאת. לעומת זאת אחרי המלחמה, היה שמחה, חגיגה והתרגשות ברחובות. לאחר הניצחון המוחץ, ישראל פרחת בהמון מובנים: הגבולות של המדינה גדלו, פיתחנו קשרים דיפלומטיים עם מדינות אחרות, והייתה תנופה כלכלית. הייתה תחושה של ביטחון ושל אושר עילאי-מעין הרגשה שאנחנו כאן כדי להישאר, ולא תוכלו לנצח אותנו.

רבים מיהודי ברית המועצות לא היו מודעים לזהותם הלאומית-יהודית כיוון שבברית המועצות היה שלטון קומוניסטי טוטליטרי שכפה שוויון כלכלי בין כל אזרחיו. כחלק מהשוויון, המשטר עשה ככל שביכולתו כדי לדכא את הלאומיות ואת הדת של אזרחיו. השלטון הקים משטרה חשאית ומחנות ריכוז לאזרחים שלא הלכו בדרכיו, והטיל פחד על התושבים. בעקבות כך, היו המון שהתכחשו ללאום ולדת שלהם וזה גרם לדורות הבאים לא לדעת דבר על מי שהם באמת. השלטון בברית המועצות עשה הכל כדי לדכא את החופשיות ואת השוני.

השפעת מלחמת ששת הימים על יהודי ברית המועצות, באה לידי ביטוי בכך שהניצחון של ישראל יצר רצון רב יותר מתמיד לעלות לארץ ישראל. הרבה יהודים הגישו בקשת הגירה, אבל השלטון בברית המועצות מנה הליכים בירוקרטיים ממושכים בכדי למנוע יציאה מגבולות ברית המועצות. יהודים רבים שהביעו תמיכה בציונות איבדו את עבודתם, נחקרו, נאסרו, נאלצו לעבוד במחנות עבודה ועוד, השלטון התנכר אליהם. כתגובה לכך יהודים בברית המועצות תבעו את זכותם לחזור למולדת שלהם, והופעל לחץ בינלאומי על השלטון הסובייטי שתן לכ-150,000 יהודים לשוב לארץ, לאחר מכן בשנות השמונים הוא נתן לעוד כ-30,000 יהודים לעלות לארץ ישראל. (קורס מדינת ישראל. עלייה קליטה והתיישבות. חוליה שלישית-עליות בשנות ה-70 ו-90 של המאה העשרים - מבצעים ומאבקים לעלייה מברית המועצות)

פרק ב

שאלה 5

הבריטים החליטו לפרסם בשנת 1939 את הספר הלבן השלישי כי היה ברור שעומדת לפרוץ מלחמת עולם, ובריטניה רצתה שמדינות ערב יהיו לצידה במלחמה ולא לצד גרמניה. לכן, הם החליטו לכתוב ספר לבן שביטל את המחויבות ההיסטורית של הבריטים לתנועה הציונית. לבריטניה היה מובן מאליו שהיישוב היהודי לא יהיה לצד גרמניה במלחמה אז הם מחליטים לפייס את הערבים על חשבון היהודים. בריטניה פרסמה את הספר הלבן בשביל אינטרסים אישיים ונסוגה מההתחייבויות שלה כלפי היישוב היהודי שניתנו בהצהרת בלפור ובטופס המנדט.

בן גוריון מחליט שהיישוב היהודי לא יילחם בבריטניה כתגובה לפרסום הספר הלבן השלישי, והוא מסביר את טענתו בכך שהספר הלבן אושר ע"י הפרלמנט האנגלי, אבל לא בהכרח ע"י העם האנגלי. הוא מציין שיש מפלגות בעם האנגלי שמתנגדות לספר הלבן ושראו בו הפרת אמונים. אלה לא רק כמה מנהיגים בודדים, אלא חלק נכבד מהעם האנגלי ואסור לזלזל בזה. הוא מסביר שיש לנו תומכים אנגליים ושנאנחנו צריכים לשמור על הידידות הזאת ואפילו להרחיב אותה, ושזה יעזור לנו בהמשך. לכן, לא צריך להילחם בעם האנגלי-אלא להפך.

המקור החזותי שמצאתי, עוסק בביקורת של היישוב היהודי על הספר הלבן השלישי. במקור החזותי רואים שתי ידיים שקורעות ספר, וכיתוב "נקרע את הספר הלבן" זה מביע את המחאה של היישוב היהודי ואת תחושת הבגידה אחרי שהבריטים נסוגו מהתחייבות של הצהרת בלפור וכתבו ספר שמחזק את עמדתם של הערבים בארץ ישראל.

(קורס מיישוב למדינה. העימות הערבי יהודי עד מלחמת העולם השנייה חוליה 3-הספר הלבן השלישי-1939)(בתמונה מתוך ההפגנות)

פרק ג

שאלה 6

א. היחס של יוצר האיור לגנרל הבריטי אלנבי שכבש את ארץ ישראל מידי העות'מאניים הוא חיובי. על פי הקריקטורה, אפשר לראות את ההשוואה בין יהודה המכבי לגנרל, והמשמעות היא ששניהם נלחמו והבריחו שלטון רע שמתנכר ליהודים. היוצר האמין שהבריטים יעשו סדר ויגאלו אותם, יעזרו להם להקים מדינה. כמו שהוא כתב ליד הציור של הגנרל אלנבי: "ובא לציון גואל"

מניע אחד של הבריטים לכיבוש של ארץ ישראל הוא ששליטה על הארץ מעניקה שליטה על תעלת סואץ, תעלת מים שהייתה עורק כלכלי חשוב לכלכלת האימפריה הבריטית, ולצורך כך נדרשה שליטה על ארץ ישראל ומצרים. (קורס מיישוב למדינה. המעבר למנדט בריטי והזהות הלאומית של ערבי ארץ ישראל. מבט פנימה)

ב. הנהגת היישוב החליטה להקים את תנועת המרי העברי דווקא ב 1946 כיוון שכשהתחילה מלחמת העולם השנייה, הייתה הסכמה שצריך לחכות עם המאבק בבריטים עד שגרמניה הנאצית תוכרע. אחרי המלחמה, נסיגת בריטניה מכל התחייבויותיה למרות שהיישוב היהודי עזר לבריטים במלחמת העולם השנייה, היא זאת שהביאה להחלטה לנהל מאבק צבאי מול הבריטים.

פעולה אחת של תנועת המרי העברי היא ליל הרכבות. היא התרחשה מספר פעמים במהלך מרץ-אפריל 1947. אחד הלילות המפורטים הוא ב-31 במרץ 1947, בתחנת הרכבות בחיפה. המחתרת המבצעת הייתה חטיבת הפלמ"ח. מטרת הפעולה הייתה לפגוע בתשתיות התחבורה הבריטית בארץ, ובמקרה זה, ברכבות ובתחנות הרכבות. תוצאת הפעולה הייתה פגיעה בתחבורה הבריטית ויצירת מצבי לחץ כלפי יציאה בריטית מהארץ.

פעולה אחת שנקטו הבריטים בשבת השחורה היא שהבריטים נכנסו לבתים, חיפשו נשק וכשמצאו החרימו אותו. איבדנו נשק רב וזאת הייתה מכה בשביל המחתרות ובשביל תנועת המרי העברית. (קורס מיישוב למדינה. מדינה בדרך-היישוב היהודי בארץ ישראל 1945-1947. חוליה 5-המאבק הצבאי, תנועת המרי)